

К 792/Д 87

120000868560

Л И Л И А Н   Х Е Л М А Н

ЛИСИЧЕТА

драма в 3 действия

превод

ГАВРИЛ МЕДАРОВ, ПАВЕЛ СПАСОВ

IV премиера за сезона 1982–83

23 ноември от 19 ч.

в театъра

K 792/2 87

„ЛОВЕТЕ ЛИСИЦИТЕ И ЛИСИЧЕТАТА —
ТЕ ПОГУБВАТ НАШИТЕ ЛОЗЯ,
А ЛОЗЯТА НИ ЦЪФТЯТ...“

из „Песен на песните“

лисичета

постановка
ДУШКО ДОБРЕВ

сценография
ВИОЛЕТА РАДКОВА

музикално оформление
ХРИСТО СТОЕВ

Действието се развива в дома на Гидънс в малък град на южните щати.

Пролетта на 1900 година

Действие първо — вечер.

Действие второ — една седмица по-късно, рано сутринта.

Действие трето — две седмици по-късно, привечер.

Действащи лица

ХОРАС ГИДЪНС

НИКОЛА ЧИПРИЯНОВ

РЕГИНА, негова жена

МАРИНА ПРАШАНОВА

АЛЕКСАНДРА (ЗАН)

тяхна дъщеря

ЛЮДМИЛА ПЕТРОВА

ОСКАР ХЮБЪРД, брат на Регина

ЛЪЧЕЗАР ЯНЕВ

БЪРДИ, негова жена

МИЛАНКА ПЕТРОВА

РУМЯНА ТАШЕВА

ЛЕО, техен син

ОГНЯН КАМЕНАРСКИ

БЕНДЖАМИН (БЕН),

втори брат на Регина

ГЕОРГИ СТЕФАНОВ

УИЛИАМ МАРШАЛ

БОЖИДАР МАНЕВ

ЕДИ, негърка, бавачка на Зан

ЕЛЕНА ДАНЧЕНКО

АНТОАНЕТА КРЪСТЕВА

КЕЛ, негър — слуга

ДИМИТЪР ДИМЧЕВ

сътрудник

представлението води

МИЛКА БАЛИНОВА

текста следи

ГИНКА ЦАНКОВА

Регионална библиотека
"Любен Каравелов"

120000868560

447889

ЛИЛИАН ХЕЛМАН

Голямата американска писателка Лилиан Хелман е известна в целия свят като авторка на множество пиеси и филмови сценарии, на проза и мемоари, но и като прогресивен творец с ярки граждански изяви.

Родена на 20 юни 1905 г. в Ню Орлиън (щата Луизиана), завършва Ню Йоркския университет, работи като театрален критик, помощник режисьор. Дебютира като драматург през 1934 г. с пиесата „Детска шега“, а като сценарист през 1935 г. със сценария за филма „Мрачният ангел“. Проявила се отначало като дарование с лирически предпочитания, тя почти веднага се ориентира към актуалните социални проблеми — драмата „Ще дойде ден“ (1936), с антифашистски идеи е проникната пиесата ѝ „Стража на Рейн“ (1941). Същевременно Лилиан Хелман не се бои да стъпи на най-горещите места по планетата. През 1937 г. тя е в Испания, а към края на Втората световна война посещава Съветския съюз, след което написва сценарий за филма „Северната звезда“, в който отразява подвизите на украинските партизани и обикновените колхозници в битката им срещу фашистките окупатори.

Хелман създава дилогията „ЛИСИЧЕТА“ (1939) и „Отвъд горите“ (1946), в която прави безпощаден анализ на буржоазно-капиталистическите отношения в началото на века и пресъздава ярки образи на капиталистическите хищници и техните жертви. В пиесата „Поривът на вятъра“ (1944) писателката показва зараждането на фашизма, повдига въпроса за отговорността на буржоазните правителства и прогреса

сивната интелигенция за възникването на Втората световна война. Драмата „Есенна градина“ (1951) показва разочарованото, опустошено поколение американци, разпилили живота си напразно. А пиесата „Играчки на тавана“ (1960) — духовните терзания на обикновения човек в съвременния капиталистически свят.

В тежките години на макартизма Лилиан Хелман е призована да отговаря пред комисията за разследване на антиамериканската дейност, жертва на която стана цветът на хората на изкуството в САЩ. Ето защо през 50-те години нейните творчески проявления осезателно затихват, разреждават. Едва през последното десетилетие голямата писателка поднесе на своите почитатели поредица от автобиографични скици, разкази и новели. Част от тях се появиха и на български език през 1981 г. в книгите „Пентименто“ и „Може би“.

У нас Лилиан Хелман се появи за първи път на българска сцена със своята най-крупна драма — „ЛИСИЧЕТА“, поставена от режисьора Александър Иконографов в Народния театър — София, през сезона 1947—48 г. с участието на такива видни наши артисти като Петър Димитров, Ружа Делчева, Мери Стоянова, Борис Михайлов, Никола Икономов и др.

Колективът на Русенския драматичен театър „Сава Огнянов“ за първи път се среща с творчеството на световноизвестната американска писателка. Нека се надяваме, че тази среща ще бъде последвана и от други.

АННА РОМ

из книгата ѝ „АМЕРИКАНСКАЯ ДРАМАТУРГИЯ“ първой половины XX века“, Ленинград, 1978 г.

Специфичният исторически опит на американския Юг, страната, където зоологическата грубост на нравите е станала узаконена норма на човешко поведение, в много отношения определя безпощадната твърдост в писателския почерк на Хелман. Същите твърди и резки контури са присъщи и за

характерите на нейните герои. В техните образи традицията се слива със съвременността, и в точката на това сливане възниква психологическото своеобразие на персонажите. Сведения към един знаменател, те представляват последен стадий в развитието на характера у буржоазния делови човек.

Както е известно, процесът на потискане на човека от страна на деловата фигура е отразен в световната литература в цялата му историческа многостепенност. Неговите различни стадии са разкрити от Балзак, Текери, Горки. У Хелман развитието на образа преминава към една от финалните си точки. Човешкото в нейните герои е останало нещо дотолкова рудиментарно, че дори пълното му отсъствие не нарушава тяхното вътрешно равновесие. За разлика от своя далечен предходник Волпоне (от „Волпоне или Лисицата“ на Бен Джонсън), тези „лисичета“ са порода, вече издребняла до крайния предел. „Ловец лисиците и лисичетата — те погубват нашите лозя, а лозята ни цъфтят“, така възкликва Хелман с думи от „Песен на песните“, извеждайки ги като мото на пиесата. „Лозето“ на душевността у семейство Хюбърд е изгризано до такава степен, че всичките му „зелени филизи“ са напълно унищожени. Героите от пиесата живеят само с половината от съществото си, достигнали по този начин завидна вътрешна „цялост“. Те не знаят нито колебания, нито мъки на съвестта. Съмнителна е тази хармония — резултат от умъртвената душа, от пълното унищожаване на нравствения инстинкт. Той е „схнал“ в продължение на столетия и отпада свършено безболезнено. Духовният механизъм на съвременния буржоазен човек се е преустроил и привикнал да се справя без такъв отживял „орган“ като съвестта. На истина, вътре в тази психологическа единност Хелман набелязва известни градации. Между умната, енергична, способна Регина и нейния по-малък брат Оскар съществува известна, впрочем напълно обхватна дистанция. И все пак многоизмерността на Регина е само една от най-страшните разновидности на същата тази едноизмерност. И в социално, и в нравствено отношение Хюбърд са еднотипни хора. Кръвното родство съвсем не представлява единствена форма на вътрешната им връзка.

АННА ОБРАЗЦОВА

из сборника „СОВРЕМЕННАЯ ЗАРУБЕЖНАЯ ДРАМА“, Москва, 1962 г.

Лилиан Хелман продължава и развива традициите на световната реалистична драма, оформила се на границата на XIX и XX векове. Тя неведнъж заявява, че се смята за последователка на Чехов. При това, струва ни се, е несправедливо да обвиняваме писателката в излишна традиционност или дори в старомодност, както се опитват да направят понякога известни любители на чисто формалните новости в драматургията. В творчеството на Хелман може да се види именно развитието на ред най-хубави традиции на реалистичната драма, неуловимо променящи се обаче във времето, в зависимост от това как писателката се отнася към новите теми и извежда върху страниците на своите пиеси нови образи на хора от средата на XX век.

Хелман развива традициите на драмата от критическия реализъм — стреми се да се служи на високи идеали, да не се изолира човекът от социалните, обществени условия на живота, смело да се критикува онова, което пречи на човека да живее свободно, което го души. В първите си произведения като например пиесата „Ще дойде ден“, на Хелман винаги се удава да слее в едно цяло психологическия и социалния аспекти, изцяло да подчини анализа на вътрешния живот на героите спрямо разкриването на големи социални проблеми. Лирическото и социалното съществуват в пиесите никак обособено. В изобразяването на положителните герои личат черти на декларативност, схематизъм. Великолепен образец на изкуството на критическия реализъм, произведение, разобличаващо користолюбието, алчността, надпреварата за печалба в капиталистическото общество, представлява драмата на Хелман „Лисичета“. По сгъстеност, острота и рязко изявени средства за гневно разобличаване на представителите на една търговска фирма — братята Хюбърд и сестра им Регина, пиесата се приближава до произведенията на Горки, посветени на същата историческа тема. Лиричното и социалното тясно се сливат едно с друго. Авторката създава характери с голям исторически, социален мащаб.

ЛИЛИАН ХЕЛМАН

из книгата ѝ „ПЕНТИМЕНТО“, София, 1981 г.

„Лисичета“ е пиесата, която съм написала най-трудно. Първите варианти вървяха мудно, ту прибавях, ту изваждах персонажи, украси, декорации и все повече и повече се уморявах, след като трябваше да изхвърлям сцени, действия, че и три напълно завършени варианта.

Част от мъчнотияте идваше от това, че пиесата имаше някаква далечна връзка с майчиния ми род, тъй че всичко, което бях чула и видяла или си бях представяла, се оплиташе в една огромна джунгла на времето и аз не можех да се лвижа из нея, без да се препъвам в стари корени и без да чувам далечни гласове, нашепващи небивалици, станали далеч преди моето време.

Понеже пиесата отразяваше действителни събития, в първите ѝ три варианта Хорас Гидънс страдаше от сифилис. Когато жена му Регина, която дълго е отказвала да го приеме в леглото си, открива това, тя пребоядисва една съборетина, използвана някога за жилище на робите, и го държи там до края на живота му, защото мисли, че той може да зарази децата. Бяха ми разказвали, че истинската Регина говорела с пияна на уста за изневярата на мъжа си, а после се смеела до припадък на собствените си думи. В деня на неговата смърт тя дори не се престорила на опечалена, ами излязла на езда по време на погребението. На пръв поглед всичко това пасваше добре в пиесата. Но не: животът бе твърде голям и твърде объркан и не се поддаваше на точно описание. Затуй сифилисът се превърна в сърдечна болест. И изхвърлих постройката за робите и дългите обяснения за първите дни от съвместния живот на Регина и Хорас.

Едва когато разботех върху осмия вариант на пиесата, Хамът кимна одобрително и каза, че според него от нея може би ще излезе нещо. . .

Във всяко изкуство добрите критици са малко, а в областта на съвременния театър те почти липсват. Интелигентните измежду тях не са достатъчно запознати с действията на театър, а посредствените гледат пиесите, сякаш гледат сутрешна тренировка на хиподрума. Така се получава доста объркана картина. Един критик, който писа, че „Лисичетата“ е кошмарна пиеса, по-късно я нарече американска класика, без да обясни защо е променил становището си.

... Аз знаех много от достойнствата и недостатъците на „Лисичета“ още преди пиесата да започне да се играе. Обаче търсех, нуждаех се от интересен критически ум, който да ми каже нещо повече от това, което сама виждах. Но и похвалите, и критиките ми се струваха неубедителни, и това, мисля, е една от причините, поради която големият успех на пиесата ме хвърли в бездействие и глупава депресия. Месеци наред след премиерата аз седях, пиех и се мъчех да си обясня какво съм искала да кажа и защо част от него се е изгубила.

Ставах все по-безпокойна, почти болнава и се ровех в случайните спомени, които съзнателно или полусъзнателно бяха вложени в основата на пиесата. Чрез Александра, младото момиче от пиесата, бях искала да се понадмея над собствената си младежка високомерна невинност; бях искала да накарам хората да се посмеят на тъжната, слаба Бърди и да ѝ съчувствуват, но не и да ги накарам да плачат; бях искала публиката да види част от себе си в алчните за пари Хюбърдови, а не да ги мисли за злодеи, с които тя няма нищо общо.

Още в онези дни, 1940, това беше едно от последните големи имена в областта Уестър. Разгледах го един вторник и само след два дни го купих с хонорара от „Лисичета“, без да ми мигне окото, че не ми останаха пари да купя продукти поне за една седмица. Наричаха го имение, ала скромната къща дотолкова не съответствуваше на огромния парк, оформен според изискванията на деветнайсти век, че веднага се заинтересувах за семейството, което сто и двацет години бе държало това имение. Но по думите на посредника тия хора бяха изчезнали.

През първите седмици затворих двете къщи за гости и реших да не се занимавам с чемширите, редките растения и пътеките за езда, а щом Хамът успя да пласира два разказа, стъкмихме една работна стая за мен и ремонтирахме хам бара. Искях да обработвам тази земя и не обръщах внимание на предупрежденията, че почвата била глинеста и камениста. Наех един млад немски фермер, Фред Херман, защото веднага подуших, че сме сродни души, и ден след ден, години наред двамата работехме до премаляване от ранна утрин до късна вечер. Много от нашите планове се провалиха, но други се увенчаха с успех: започнахме да отглеждаме и да продаваме пудели, които бяха на мода по онова време, докато спечелихме достатъчно, за да създадем птицеферма; щом получих парите за сценария на „Лисичета“, закупих говеда и три хиляди корена аспержи, които избелвахме и продавахме на много високи цени. Направихме кръстоска на патници, които никога освен мен не щеше да погледне, зарибихме езерото с костур и щука, развъдихме хубави прасета, от които си докарахме хубави пари, а после, когато взехме да отглеждаме фазани, загубихме тези пари; част от тях си върнахме от продажбата на първите гигантски домати, на млади агнета и богато на масленост, непастьоризирано мляко. Всичко това ставаше в добрите години, преди да се наложи за продадем имението, когато Хамът бе хвърлен в затвора по времето на Макарти, а на мен ми затвориха вратите на Холивуд, след като бях извикана да давам показания пред Комисията за разследване на антиамериканска дейност при Камарата на представителите. Времето, в което можех да се занимавам с каквото намеря за добре, свърши в 1952. . . .

Главен художествен ръководител и директор
АТАНАС БОЯДЖИЕВ — театровед

Главен режисьор
СЛАВИ ШКАРОВ, заслужил артист

Завеждащ литературното бюро
ВАСИЛЕН ВАСЕВ — театровед

Режисьор
ДУШКО ДОБРЕВ

Художник-проектант
ВИОЛЕТА РАДКОВА

Художник по рекламата
ДИМИТЪР ГИЛЕВ

Технически сътрудници:

завеждащ постановъчната част — Петър Гузелски, художник-изпълнители — Христо Луканов и Иван Памуков, ръководител „Организация и реклама“ — Дора Ковачева, ръководители на художествено осветление — Георги Харалампиев и Димитър Ников, завеждащ звуково оформление — Цвятко Ячев, театър-майстори — Кънчо Начев и Минчо Рачев, тапицерско ателие — Йордан Петров, завеждащ театрален реквизит — Васил Сапунджиев, шивашко ателие — Мария Бурова и Маньо Манев, железарско ателие — Георги Петков, дърводелско ателие — Ангел Ганев, грим и перуки — Гинка Ангелова и Бисерка Любенова, завеждащи театрален гардероб — Христина Балинова и Мария Луканова.